

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Jõustumise kp:
Avaldamismärge:

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium
otsus
algtekst
22.10.2013
RT I, 02.11.2013, 1

Riigilõivuseaduse § 56 lõike 1 ja lisa 1 (1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis) põhiseaduslikkuse kontroll

Vastu võetud 22.10.2013

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-31-13
Otsuse kuupäev	22. oktoober 2013
Kohtukoosseis	Eesistuja Priit Pikamäe, liikmed Tõnu Anton, Ott Järvesaar, Lea Kivi ja Lea Laarmaa
Kohtuasi	Riigilõivuseaduse § 56 lõike 1 ja lisa 1 (1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis) põhiseaduslikkuse kontroll osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 6 000 000 krooni kuni 7 000 000 krooni tulihagiavalduselt tasuda riigilõivu 240 000 krooni
Menetluse alus	Tallinna Ringkonnakohtu 20. juuni 2013. a määrus tsiviilasjas nr 2-10-24182
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Tunnistada, et riigilõivuseaduse (RT I 2006, 58, 439; RT I, 22.12.2010, 1) § 56 lõige 1 ja lisa 1 olid 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis põhiseadusega vastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 6 000 000 krooni kuni 7 000 000 krooni tulihagiavalduselt tasuda riigilõivu 240 000 krooni.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Olympic Entertainment Group AS esitas 20. mail 2010 Harju Maakohtule hagi Moneta Inc ja Swedbank AS-i vastu. Moneta Inc esitas 29. septembril 2010 Harju Maakohtule vastuhagi Olympic Entertainment Group AS-i ja Swedbank AS-i vastu. Vastuhagi esitamisel 29. septembril 2010 tasus OU Advokaadibüroo Borenius Moneta Inc eestriigilõivu 240 000 krooni.

2. Harju Maakohus rahuldask 19. augusti 2011. a otsusega hagi ja vastuhagi osaliselt. Tallinna Ringkonnakohus tühistas 29. detsembri 2011. a otsusega Harju Maakohtu otsuse osaliselt ja tegi tühistatud osas uue otsuse.

3. Olympic Entertainment Group AS esitas ringkonnakohtu otsuse peale kassatsioonkaebuse ja Moneta Inc esitas vastukassatsioonkaebuse. Riigikohtu tsiviilkolleegium tühistas 3. oktoobri 2012. a otsusega kohtuasjas nr 3-2-1-94-12 Tallinna Ringkonnakohtu 29. detsembri 2011. a otsuse ja Harju Maakohtu 19. augusti 2011. a otsuse osaliselt ning saatis asja uueks läbivaatamiseks Tallinna Ringkonnakohtule. Riigikohtu tsiviilkolleegium luges vastuhagihinnaks 6 906 960 krooni ehk 441 435 eurot ja 20 senti (Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 3. oktoobri 2012. a otsus kohtuasjas nr 3-2-1-94-12, punkt 60).

4. Tallinna Ringkonnakohus kinnitas 22. novembri 2012. a määrusega Moneta Inc ja Olympic Entertainment Group AS-i ning Swedbank AS-i vahel kompromissi ja lõpetatsiviilasja menetluse. Ringkonnakohtu määrus jõustus 24. novembril 2012.

5. 20. novembril 2012 esitas Moneta Inc Tallinna Ringkonnakohtule avalduse, milles taotles riigilõivuseaduse (RLS) § 56 lõike 1 koostoimes lisaga 1 alates 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis põhiseaduse vastasekstunnistamist osas, milles need nägid ette kohustuse tasuda tsiviilasjas hinnaga üle 6 000 000 krooni kuni 7 000 000 krooni hagiavalduseltriigilõivu 240 000 krooni. Avalduses paluti määrata vastuhagiavalduselt tasumisele kuulunud riigilõivu suuruseks 127 750 krooni (8164 eurot 71 senti) ja tagastada enamakstud riigilõiv 7174 eurot 8 senti.

RINGKONNAKOHTU LAHEND

6. Tallinna Ringkonnakohustunnistas 20. juuni 2013. a määrusega põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis kohaldamata RLS § 56 lõike 1 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis) osas, milles need nägid ette kohustuse tasuda tsiviilasjas hinnaga üle 6 000 000 krooni kuni 7 000 000 krooni hagiavalduselt riigilõivu 240 000 krooni.

7. Ringkonnakohus leidis, et Riigikohus on tunnistanud põhiseaduse vastaseks praeguses asjas tasutud riigilõivumääradele 240 000 krooni riigilõivuseaduse lisas 1 vahetult eelnenud ja järgnenud riigilõivumäärad, kuigi erinevas vääringus (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 18. oktoobri 2012. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-15-12, põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 18. detsembrini 2012. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-25-12, põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 20. juuni 2012. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-9-12). Samuti on Riigikohus põhiseaduse vastaseks tunnistanud hagiavalduselt tasuda tulnud riigilõivumäära kroonides, mis eelnes riigilõivuseaduse lisas 1 praeguses asjastasuda tulnud riigilõivumääradele (Riigikohtu üldkogu 6. märtsi 2012. a otsus kohtuasjas nr 3-2-1-67-11). Ringkonnakohus ei näinud põhjust hinnata praeguses asjas riigilõivumäära põhiseaduspärasust erinevalt eelnevatel lahendite põhjendustest.

8. Ringkonnakohus rahuldab Moneta Inc avalduse ja määras Riigikohtu üldkogu 29. novembri 2011. a otsusele kohtuasjas nr 3-3-1-22-11 tuginedes vastuhagiavalduselt tasumisele kuulunud riigilõivu põhiseaduslikuks määraks 127 750 krooni (8164 eurot 71 senti). Kuivõrd avaldaja tasus vastuhagilt riigilõivu 240 000 krooni, tagastas kohus talle enamakstud riigilõivu 112 250 krooni ehk 7174 eurot 8 senti.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

9. Riigikogupõhiseaduskomisjon ja õiguskomisjon on seisukohal, et enne 1. juulit 2012 kehtinud riigilõivud olid põhiseaduse vastased.

10. Moneta Inc on seisukohal, et vaidlusalused sätted olid põhiseadusega vastuolus.

11. Swedbank AS leiab, et Riigikohtulei ole põhjust praeguses asjas hinnata riigilõivu põhiseaduslikkust erinevalt senisest kohtupraktikast.

12. Olympic Entertainment Group AS riigilõivu põhiseaduspärasuse kohta arvamust ei avaldanud.

13. Õiguskantsler leiab, et vaidlusalused sätted olid vastuolus põhiseaduse (PS) § 15 lõike 1 esimeselausega ning §-ga 11.

14. Justiitsminister leiab, et vaidlusalused sätted olid põhiseadusega kooskõlas. Riigilõivud on kehtestatud menetlusökonoomia tagamiseks, mis on põhiseaduslik õigusväärtus. Lõivu määra sõltuvusse seadmine hagi hinnast aitab tagada, et hagi nõutav summa rajaneb kahju läbimõeldud arvestusel. Samuti sooviti lõivu määrad muuta tsiviilasjade lahendamisel võimalikult kulupõhiseks. Kuna on olemas õiguslik mehhanism maksejõuetu isiku riigilõivu tasumisest vabastamiseks, olivaidlusalune riigilõivu määr ministri hinnangul proportsionaalne vahendeemärgi saavutamiseks.

KOHALDAMATA JÄETUD SÄTTED

15. Riigilõivuseaduse (RTI 2006, 58, 439; RT I, 22.12.2010, 1) § 56 „Hagiavalduse, avalduse jakaebuse läbivaatamine“ lõige 1:

„Hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt hagi hinnast käesoleva seaduse lisa 1 järgi võikindla summana.“

16. Lisa 1 riigilõivuseaduse juurde „Riigilõivu täismäärad avalduse esitamise eest tsiviilkohtumenetluses (kroonides)“ (1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010):

Tsiviilasjas hind kuni, k.a
6 000 000
7 000 000

Riigilõivu täismäär
[---]
240 000

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

17.Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus hindab, peab olema vaidluse lahendamisel asjassepuutuv (põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 14 lõige 2).

18.Tallinna Ringkonnakohtus tunnistas vaidlusalused riigilõivuseaduse sätted põhiseaduse vastaseks ja jättis kohaldamata 20. juuni 2013. a määrusega tsiviilasjas nr 2-10-24182, vaadates läbi ja rahuldades Moneta Inc 20. novembri 2012 avaldust vastuhagiavalduselt enamtasutud riigilõivu tagastamiseks ning riigilõivumäär põhiseadusvastaseks tunnistamiseks. Moneta Inc oli esitanud 29. septembril 2009 Harju Maakohtule vastuhagiavalduse ja tasunud hagihinnalt 609 960 krooni riigilõivu 240 000 krooni.

19.Kolleegium leiab, et Moneta Inc avalduse lahendamisel Tallinna Ringkonnakohtus olid RLS § 56 lõige 1 koostöimes lisaga 1 alates 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis asjassepuutuvad sätted osas, mis nägid ette, et hagiavalduselt hagihinnaga üle 6 000 000 krooni kuni 7 000 000 krooni tuleb tasuda riigilõivu 240 000 krooni.

20.Hagiavalduselt riigilõivu tasumise nõue ja selle määr riivavad eeskätt PS § 15 lõike 1 esimeses lauses tagatud igaihe põhiõigust pöörduda oma õiguste rikkumise korralkohtu poole. Riigikohus on leidnud, et kõrgest riigilõivumäärast tulenev põhiõigusteriive ei ole olnud menetlusökonoomia ja õigusemõistmise kulude kandmises osalemise eesmärkide saavutamiseks proportsionaalne (vt nt Riigikohtu üldkogus 6. märtsi 2012. a otsus kohtuasjas nr 3-2-1-67-11, punktid 27–28).

21.Eelnimetatud põhjendustel on Riigikohus tunnistanud põhiseadusvastaseks vaidlusalusest riigilõivumäärast märkimisväärselt väiksemaid riigilõive, sealhulgas riigilõivuseaduse lisas 1 vaidlusalusele riigilõivumäärade vahetult eelnenud riigilõivud nii kroonides kui ka eurodes. Riigikohtu üldkogu tunnistas 6. märtsi 2012. a otsusega kohtuasjas nr 3-2-1-67-11 RLS § 56 lõike 1 koostöimes lisaga 1 alates 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis põhiseaduse vastaseks osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 5 000 000 krooni kuni 6 000 000 krooni tuli tasuda riigilõivu 220 000 krooni. Põhiseaduse vastaseks on tunnistanud ka RLS § 57 lõige 1 koostöimes lisaga 1 alates 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis osas, milles samaväärse hinnaga tsiviilasjas tuli hagiavalduse esitamisel tasuda samaväärne riigilõiv eurodes (tsiviilasja hind üle 319 558 euro 24 sendi kuni 383 469 eurot 89 senti, riigilõiv 14 060 eurot 56 senti) (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 18. oktoobri 2012. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-15-12 ja 18. detsembrini 2012. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-25-12).

22.Samuti on Riigikohust tunnistanud põhiseaduse vastaseks vaidlusalusele riigilõivule riigilõivuseaduselisas 1 vahetult järgneva riigilõivumäära eurodes. Põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium tunnistas RLS § 57 lõike 1 koostöimes lisaga 1 alates 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis põhiseaduse vastaseks osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 447 381 euro 53 senti kuni 511 293 eurot 18 senti tuli hagiavalduse esitamisel tasuda riigilõivu 16 617 eurot 2 senti (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 20. juuni 2012. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-9-12).

23.Kolleegium jääb Riigikohtu varasemas praktikas võetud seisukohtade juurde ning samadel kaalutlustel ja PSJKS § 15 lõike 1 punktile 5 tuginedes tunnistas, et riigilõivuseaduse (RT I 2006, 58, 439; RT I, 22.12.2010, 1) § 56 lõige 1 koostöimes lisaga 1 olid 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis põhiseadusega vastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 6 000 000 krooni kuni 7 000 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 240 000 krooni.

Priit Pikamäe, Tõnu Anton, Ott Järvesaar, Lea Kivi, Lea Laarmaa